

Agrarne skupnosti in skupno gospodarjenje z gozdovi

Tine Premrl¹⁵, Janez Krč¹⁶,

¹⁵ Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana

¹⁶ Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot 83, 1000 Ljubljana

1. Uvod

Povezovanje lastnikov gozdov ter povezovanje pri gospodarjenju z gozdom ima več oblik. Od neformalne medsosedske pomoči, do bolj formalnih oblik povezovanja lastnikov gozdov v interesna združenja. V Sloveniji je poleg tiste neformalne medsosedske pomoči pri gospodarjenju z gozdovi že od nekdaj prisotna formalna oblika skupnega gospodarjenja s premoženjem. Ta ostanek nekdanj bolj razširjenega in za vas ter kmetijstvo pomembnega načina upravljanja premoženjem danes prepoznavamo v agrarnih skupnostih (AS). AS po dogovorjenih pravilih, ki običajno za redno upravljanje s premoženjem pooblašajo upravne odbor in njene predsednike. S tem se doseže racionalizacija upravljanja s premoženjem. Participacija članstva AS pri upravljanju s premoženjem AS je od AS do AS različna, domnevamo pa, da je pogojena s interesi posameznega člana AS po materialnih koristih, ter občutku za delovanje pri razvoju skupnosti.

V obrazložitvi ozadja in namena teh študijskih dni se izpostavljajo problemi majhne, zasebne posesti, ki ne dosega načrtovanih gozdnogospodarskih ciljev. Poleg te pa postaja aktualna problematika novega tipa lastnikov gozdov. Lastnikov, ki nimajo in mogoče tudi ne želijo pridobiti veččin gospodarjenja z gozdovi ter izvajanja gozdarskih del, imajo pa interes pri ohranjanju lastništva ter gospodarjenju z gozdovi. Gre za t.i. urbani tip lastnikov gozdov (Hogl, Pregernigetal., 2005). Aktivacijo teh lastnikov gozdov se kaže tudi možnost v t.i. preko/med posestnem povezovanju lastnikov gozdov, ki v osnovi nosi elemente AS. Taki načini povezovanja lastnikov gozdov so poznani tudi iz tujine (Schraml U., Selter A., 2011). V Nemčiji tako deluje model »Novih skupnosti« kjer se zainteresirani lastniki gozdov s svojo posestjo vključijo v tako skupnost.

V prispevku predstavljamo delne rezultate raziskave, ki poteka na tematiko agrarnih skupnosti. Z njo želimo podrobneje proučiti model AS v Sloveniji, predvideti perspektive razvoja obstoječih AS ter analizirati možnosti za implementacijo AS kot možnosti povezovanja lastnikov gozdov.

Stanje agrarnih skupnosti v Sloveniji

Register agrarnih skupnosti (Register), ki ga vodijo upravne enote (UE), je vir osnovnih podatkov o AS. Iz prostorske porazdelitve 622 agrarnih skupnosti je razvidna njihova koncentracija v določenih predelih, čeprav so prisotne v 43 od 59 UE, kar kaže na veliko razširjenost te oblike lastništva zemljišč v Sloveniji. Večina AS ponovno ustanovila v prvih 4 letih po sprejemu zakona ZPVAS leta 1994.

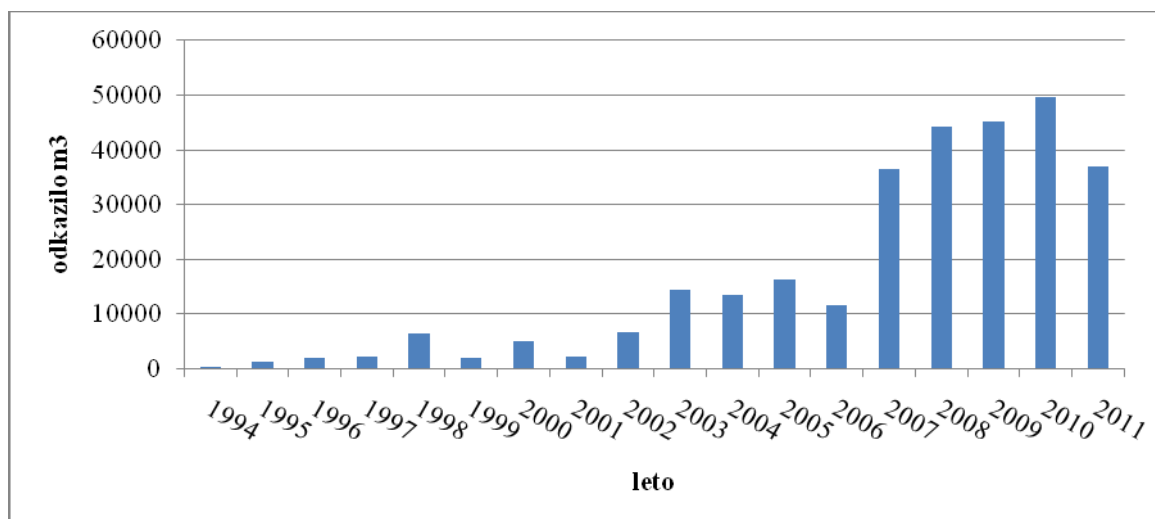
Delovanje agrarnih skupnosti

Raziskovanje delovanja AS in preučevanja njihovega stanja trenutno še poteka. Z eno izmed metod, metod ciljnih skupin, na regionalnih srečanjih s predstavniki AS opravimo pogovor o njihovih pogledih in mnenjih ter o vprašanih AS. Trenutni izsledki kažejo, da obstaja več kategorij AS: (a) neregistrirane AS, (b) AS, katerim premoženje ni bilo vrnjeno, (c) AS, katerim premoženje ni bilo odvzeto, (d) AS, katerim je bilo premoženje vrnjeno delno ali v celoti z neurejenimi dednimi postopki članstva ter (e) AS, z vrnjenim premoženjem in končanimi dednimi postopki članstva. Le v zadnji kategoriji AS lahko člani zaradi obstoječega pravnega položaja polno razpolagajo s svojim premoženjem, kar je z vidika odločanja o razvoju AS in razpolaganju s premoženjem odločilno.

Iz razprav o načinu upravljanja s premoženjem so evidentirane različne prakse, ki kažejo na različne vzorce pogledov na AS. Prvi pogled na AS je izvorni, tradicionalni pogled, slednji je običajno prisoten v AS, kjer obstaja močnejši interes članstva po koriščenju naravnih virov. Drugi pogled je bolj podjetniški pristop AS, ki ga običajno udeležajo AS z večjim deležem gospodarskih gozdov in neodvisnostjo članstva do naravnih virov. Tako prakso upravljanja gozdov AS ocenjujemo kot perspektivno z vidika doseganja gozdnogospodarskih ciljev in vključevanje AS v gozdno-lesne verige. Hkrati je ta pristop primeren kot eden izmed modelov povezovanja lastnikov gozdov.

Gospodarjenje v gozdovih agrarnih skupnosti

Glede na rabo tal večina površin AS predstavlja gozd (Petek, F., Urbanc, M., 2007). Da bi ugotovili, kako AS upravljajo gozdove, smo analizirali bazo podatkov odločb Zavoda za gozdove Slovenije (ZGS) (ZGS, 2012), ki se nanašajo na AS, kot jih opredeljuje ZPVAS. Baza podatkov vsebuje odločbe, izdane AS, in zajema časovno obdobje od leta 1994, (sovpada s sprejetjem ZPVAS) ter do leta 2011. Baza vsebuje 272 AS, na katere se nanaša skupno 3.934 odločb. V tem obdobju je bilo 16 % AS izdana po ena odločba, 47 % 5 ali manj odločb 5 % AS pa je bilo izdanih več 50 ali več odločb. Analiza podatkov po vrsti odločbe nam pokaže, da je 50,43 % odločb o odobritvi poseka izbranih dreves (A), 23,71 % odločb o izvedbi potrebnih gojitvenih in varstvenih del (B) ter 25,22 % odločb o izvedbi sanitarne sečnje in preventivnih varstvenih del (C). Analiza odkazanih količin lesa (slika 4) kaže na povečanje dokazila v letih od 2007 (v povprečju zanaša 42.494 m³/letno). Obdobje sovpada s časom, ko so AS pridobivale odločbe upravnih enot o vračilu premoženja in so hkrati posamezni člani AS uspeli rešiti dedne postopke. V celotnem obdobju je bilo v vseh analiziranih AS odkazano za 296.616 m³ lesa oz. v povprečju 16.479 m³/AS. Skoraj tretjini AS je bilo v obdobju odkazano več kot 2.000 m³. Desetim AS je bilo odkazano med 5.000 in 10.000 in dvema AS med 10.000 in 15.000 m³ lesa. Slabih 15 % AS je takih, ki jim je bilo v analiziranem obdobju odkazanih v povprečju med 1.000 in 2.000 m³/letno.

Slika 1: Odkazane količine lesa v agrarnih skupnostih po letih

Sklep

Analizirane AS predstavljajo 43,73 % delež vseh registriranih AS. Postavljajo se vprašanja o stanju neaktivnih AS in vzrokih za to neaktivnost. Verjetno večina vzrokov tiči v nerešenih upravnih postopkih in pravnem statusu. Iz podatkov aktivnih AS lahko vidimo, da del AS konstantno seka količine lesa, ki že imajo svoj pomen pri gozdno-lesno verigah predvsem na lokalnem nivoju. Gozdarska dela v teh AS v večini izvajajo zunanji izvajalci. Naloga vodstva AS pa je predvsem organizacija gospodarjenja z gozdovi, pri čemer upoštevajo interes članstva, potencial možnega poseka ter potrebe vlaganja v gozdove. Podatki iz predstavljenih virov v kombinaciji z drugimi raziskovalnimi metodami bodo dali nove informacije ter spoznanja o modelih AS v Sloveniji. Analiza prednosti, slabosti, nevarnosti in priložnosti obstoječih modelov AS bo dala smernice za prihodnji razvoj AS v Sloveniji oz. za razvoj modela AS pri povezovanju lastnikov gozdov.

Zahvala

Zahvaljujemo se Zavodu za gozdove Slovenije in upravnim enotam za posredovanje podatkov.

Literatura:

Zakon o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic /ZPVAS/Ur.l. RS, št. 5/1994 .

Podatkovna baza odločb Zavoda za gozdove Slovenije izsek o agrarnih skupnostih, september 2012

Petek, F., Urbanc, M.: 2007 Skupna zemljišča v Sloveniji. Geogr. vestn., letn. 79, st. 2, pp. 41-62, zvd. <http://www.zrc-sazu.si/zgds/GV2007/gv79-2-petekurbanc.pdf>.

Schraml U., Selter A.: 2011. The promise of new commons – a comparative study. V: HARTEBRODT, Christoph (ur.), HOWARD, Kathryn (ur.). 2011 IUFRO small-scale forestry conference : synergies and conflicts in social, ecological and economic interactions. Freiburg: Fakultät für Forst- und Umweltwissenschaftender Universität Freiburg; Forstliche Versuchs- und Forschungsanstalt Baden-Württemberg (FVA), 2011, str. 223-231. <http://www.iufro.org/publications/proceedings/...meetings-2011/en/>.

Pravilnik o bistvenih sestavinah pravil agrarne skupnosti ter o vsebini registra agrarnih skupnosti in njihovih članov. Ur. l. RS, št. 16/1994

Hogl, K., M. Pregernig, et al. (2005). "What is new about new forest owners? A typology of private forest ownership in Austria." *Small-Scale Forestry* 4(3): 325-342.